

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Шифр та назва спеціальності

072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Інститут

ННІ Економіки менеджменту і міжнародного бізнесу

Освітня програма

Фінанси і банківська справа

Кафедра

Обліку і фінансів (205)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Спеціальна (фахова) підготовка

Семестр

4

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Назарова Тетяна Юріївна

Tetiana.Nazarova@khpi.edu.ua

Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів (НТУ «ХПІ»)

Авторка понад 50 наукових і навчально-методичних публікацій. Провідна лекторка з курсів: «Фінанси», «Податкова система», «Бюджетна система», «Податковий менеджмент».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Курс побудовано на основі теоретичних та практичних узагальнень щодо ролі бюджету в системі відтворення та розподілу фінансових ресурсів держави, аналізу сучасних бюджетних відносин та виявлення їх недоліків, моделювання нормальної та кризової фінансових ситуацій. По завершенні вивчення курсу здобувач вищої освіти має: розуміти методи бюджетного планування, прогнозування і контролю у бюджетних установах, методику розробки та виконання Державного та місцевих бюджетів, управлінськими рішеннями в діяльності бюджетних установ та проводити розрахунки показників бюджету

Мета та цілі дисципліни

полягає у формуванні у студентів компетентності та надання студентам знань з теорії та практики формування бюджетної системи в частині сутності бюджетних відносин і характеру їх впливу на суспільство.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль - іспит.

Компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Результати навчання

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитів ECTS): лекції – 16 год., практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Фінанси», «Макроекономіка», «Мікроекономіка».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення

та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій. Дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників з приводу даної теми (питання), а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд проблемних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

Економічна природа та сутність бюджету. Призначення та роль бюджету. Бюджетна політика як складова фінансової політики. Роль бюджету у фінансово-кредитному механізмі.

Тема 2 Бюджетна політика держави

Сутність бюджетної політики, її місце у системі державних фінансів, а також висвітлює основні елементи бюджетної концепції, методи та інструменти реалізації Бюджетна політики. бюджетна тактика та стратегії як ключові елементи бюджетної концепції. Інструменти бюджетної політики, за допомогою яких держава здійснює регулювання економічних процесів.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит: поняття види та наслідки. Концепції збалансування бюджету. Причини виникнення та джерела покриття дефіциту.

Тема 4. Бюджетна система та засади її побудови

Поняття та основи бюджетного устрою. Принципи розбудови бюджетної системи. Бюджетна система України, її склад та структура. Структуру бюджетної класифікації.

Тема 5. Бюджетний процес: теоретичні та організаційні засади

Сутність бюджетного процесу, характеристика його учасників, стадій та особливостей організації на кожному етапі. Аналіз змісту кожної із п'яти стадій бюджетного процесу: бюджетного прогнозування, підготовки та складання проекту бюджету, розгляду та затвердження бюджету, виконання бюджету за доходами і видатками, звітування про виконання бюджету та прийняття рішення про його виконання. особливості організації бюджетного прогнозування як основи для складання проекту бюджету, процедуру підготовки та складання проекту бюджету, порядок його розгляду та затвердження, механізми виконання бюджету за доходами і видатками, а також процес звітування про виконання бюджету та прийняття відповідного рішення. Організація бюджетного контролю як невід'ємної складової фінансового контролю.

Тема 6. Система доходів бюджету

Методи та джерела формування доходів бюджету. Склад і структура доходів бюджету України. Теоретичних та практичних аспектів формування доходів бюджетів різних рівнів, а також особливостей розподілу дохідних повноважень між ланками бюджетної системи. Податкові та неподаткові надходження бюджету. Сутність та значення міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання та джерела фінансування делегованих повноважень місцевих бюджетів, а також охарактеризовано різновиди міжбюджетних трансфертів, які застосовуються в Україні.

Тема 7. Система видатків бюджету

Склад і структура видатків бюджету України. Економічна сутність видатків бюджету. Класифікація

видатків бюджету. Бюджетне фінансування. Висвітлення ключових аспектів системи видатків бюджету в Україні. Розглядаються правові засади здійснення видатків, їх розмежування між ланками бюджетної системи, функціональна та економічна структура видатків бюджетів різних рівнів.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Призначення і склад видатків на економічну діяльність держави. Видатки бюджету на науку.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Склад видатків на соціальний захист і соціальну сферу. Основи кошторисного фінансування. Видатки бюджету на фінансування освіти. Видатки бюджету на фінансування охорони здоров'я. Видатки бюджету на фінансування культурно-освітніх закладів.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

Видатки бюджету на фінансування національної оборони. Видатки бюджету на фінансування управлінських функцій держави.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин. Чинники та форми державного кредиту, їх призначення. Державний борг, його структура. Обслуговування державного боргу. Управління державним боргом.

Тема 12. Бюджет країни у війні-2: основні пріоритети та ризики

Джерела наповнення бюджету країни у 2025 році. Міжнародна фінансова допомога Україні у 2025 році. Кошти на оборону країни.

Теми практичних занять

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави

Бюджет як економічна категорія. Економічна природа та сутність бюджету. Призначення та роль бюджету. Бюджетна політика як складова фінансової політики. Призначення та структура бюджетного механізму. Роль бюджету у фінансово-кредитному механізмі.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

Сутність та значення бюджету держави як фінансового плану. Бюджет як розпис доходів і видатків. Поняття бюджетної класифікації. Бюджетне планування та прогнозування. Загальний та спеціальний фонди бюджету. Правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники. Принципи і методи бюджетного планування.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит: поняття види та наслідки. Концепції збалансування бюджету. Причини виникнення та джерела покриття дефіциту. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

Поняття та основи бюджетного устрою. Принципи бюджетного устрою. Бюджетна система України, її склад та структура.

Тема 5. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Зміст міжбюджетних відносин та особливості їх організації. Сутність і стан фінансового вирівнювання. Бюджетне регулювання, його цілі та методи. Бюджетні трансферти та їх види.

Тема 6. Система доходів бюджету

Методи та джерела формування доходів бюджету. ВВП як основа доходної бази бюджету. Склад і структура доходів бюджету України. Податкові та неподаткові надходження бюджету.

Тема 7. Система видатків бюджету

Класифікація видатків бюджету. Склад і структура видатків бюджету України. Бюджетне фінансування. Економічна сутність видатків бюджету. Видатки Державного бюджету. Видатки місцевих бюджетів. Система бюджетного фінансування.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Призначення і склад видатків на економічну діяльність держави. Видатки бюджету на науку.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Склад видатків на соціальний захист і соціальну сферу. Основи кошторисного фінансування. Видатки бюджету на фінансування освіти. Видатки бюджету на фінансування охорони здоров'я. Видатки бюджету на фінансування культурно-освітніх закладів. Видатки бюджету на фінансування фізичної культури і спорту та молодіжної політики.

Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління

Видатки бюджету на фінансування національної оборони. Видатки бюджету на фінансування управлінських функцій держави.

Тема 11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин. Чинники та форми державного кредиту, їх призначення. Державний борг, його структура. Обслуговування державного боргу. Управління державним боргом.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуального розрахункового завдання, що містить теоретичну та практичну частини, де студент повинен показати знання, правильне розуміння та вміння працювати з інформаційними джерелами, аналізувати цифрові дані, самостійно викладати особисту точку зору, узагальнювати теоретичний і практичний матеріал, робити висновки та пропозиції.

Література та навчальні матеріали

Основна література:

1. Бюджетна система : підручник / за ред. д.е.н., професора В. Г. Дем'янишина, д. е. н., професора О. П. Кириленко та д. е. н., професора З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 624 с.
2. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. – Дніпро: Монолит, 2021. – 332 с.
3. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. – 272 с.
4. Луніна І. О., Бондарук Т.Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
5. Бюджетна система: підручник / І. В. Алексеев, Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, М. В. Ливдар. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 400 с.

Додаткова література:

1. Т. Ю. Назарова, М. М. Шевченко, Ю.Л. Татаринцева. Особливості бюджетного та податкового процесу в умовах воєнного стану. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки). – Харків: НТУ «ХПІ». 2023. № 6. С. 45-51.
2. Т. Ю. Назарова, О. М. Багатченко. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки). – Харків: НТУ «ХПІ». 2024. № 1. С. 77-81.
3. Т. Ю. Назарова, В.М. Линник. Дослідження впливу реформ на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки). – Харків: НТУ «ХПІ». 2024. № 4. С. 31-36.
4. Бюджетний кодекс України. URL: [Бюджетний кодекс України | від 08.07.2010 № 2456-VI](#) (дата звернення: 09.01.2025р.)

Web-ресурси:

1. Державна фіскальна служба України. Офіційний портал. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL:<http://www.kmu.gov.ua>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL:<http://www.minfin.gov.ua>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді: підсумкової контрольної роботи - 40 %; виконання індивідуального розрахункового завдання - 30 %; виконання самостійної роботи студента за кожною з пройдених з тем дисципліни - 30 %.

Екзамен виконується письмо та містить: 2 теоретичних завдання різного рівня складності, та 1 ситуаційне завдання.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Олександр МАНОЙЛЕНКО

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Марина ШЕВЧЕНКО